CZU: 659.3:81`37:004 https://doi.org/10.59295/ftjc2025.14

EVOLUȚIA LEXICALĂ A COMUNICĂRII PUBLICE

LEXICAL EVOLUTION OF PUBLIC COMMUNICATION

Liliana POSȚAN

doctor în pedagogie, conferențiar universitar
Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0000-0002-3231-3496
postan.liliana@usm.md

Summary

The paper explores the lexical evolution of public communication, highlighting how the vocabulary and domain-specific expressions have adapted to social, technological, and cultural changes. It analyzes the transition from traditional forms of public communication, centered on official written and oral discourse, to modern forms influenced by mass media, digitalization, and online platforms. The study emphasizes the emergence of new terms, shifts in the meanings of traditional words, and the impact of globalization on the language of public communication. The findings indicate that the lexicon of public communication serves as an indicator of social adaptability and technological progress.

Keywords: *public communication, lexicon, linguistic evolution, professional terminology, mass media, semantic transformation, communication technologies, lexical innovation.*

Introducere

Comunicarea publică reprezintă un pilon esențial al funcționării societăților moderne, asigurând legătura dintre instituții, mass-media și cetățeni. Limbajul utilizat în comunicarea publică se află într-un proces continuu de transformare, reflectând schimbările politice, culturale, economice și tehnologice. Evoluția lexicală a comunicării publice poate fi analizată ca un proces complex de adaptare a limbajului la noile realități sociale și la exigențele publicului.

De la discursurile solemne, marcate de rigiditate și formalism, „limbaj de lemn", până la mesajele scurte, interactive și vizuale din mediul online, vocabularul comunicării publice a cunoscut o diversificare semnificativă.

Această lucrare își propune să analizeze principalele etape și direcții ale evoluției lexicale, cu accent pe contextul Republicii Moldova, unde particularitățile istorice, multilingvismul și orientarea europeană influențează puternic limbajul public.

În mod uzual, observăm evoluția discursului public și a elementelor sale specifice, precum și mesajele din mass-media și din social media, pe care le acceptăm sau le criticăm, le repetăm sau le evităm. În procesul de informare și documentare pentru această cercetare, am analizat mai multe resurse științifice privind limba și limbajul de lemn utilizat în discursul public și am constatat că această problematică a fost abordată în special

în contextul limbajului ideologizat din perioada regimului comunist, dar continuă să fie și astăzi de maximă actualitate [1, 3, 4, 5].

Metodologie

Cercetarea adoptă o abordare calitativă, fundamentată pe analiza teoretică a conceptelor relevante pentru studiul discursului public și mediatic. Demersul metodologic vizează clarificarea noțiunilor de bază privind limba, discursul și limbajul de lemn, prin raportare la literatura de specialitate.

Metoda modelării teoretice este utilizată pentru abstractizarea realităților lingvistice ale discursului public și mediatic, permițând construirea unor modele conceptuale explicative ale structurilor și mecanismelor discursive. În completare, analiza de conținut este aplicată asupra unui corpus de texte reprezentative, din perspectiva limbii, cu scopul de a identifica regularități, strategii discursive și trăsături lingvistice specifice.

Prin integrarea acestor metode, studiul urmărește o abordare sistematică și coerentă a fenomenelor lingvistice analizate.

Rezultate și discuții

Ideea limbii ca „organism" sau „fenomen viu" poate fi considerată o afirmație a priori, formulată în tradiția humboldtiană, preluată de lingvistul german August Schleicher și ulterior reformulată de Eugen Coșeriu în termenii unei activități istorice și creative. Alături de analiza evoluției limbii din perspectiva unui cadru teoretic specific, observăm, în mod uzual, fenomene precum calcurile, împrumuturile, așa-numita „poluare" a limbajului sau manifestările limbajului de lemn.

„Clişeele lingvistice, stereotipurile de limbaj care alcătuiesc limba de lemn, au constituit şi constituie un interesant obiect de studiu despre care a început să se vorbească la noi în ţară (România) după 1989, iar la început prezenţa limbii de lemn i se atribuie epocii comuniste, textelor şi discursurilor comuniste. Observaţii şi concluzii asupra acestui fenomen au formulat mai mulţi cercetători dintre care îi amintim pe George Orwell în articolele teoretice dedicate conceptului de „newspeak", Alain Besançon în lucrările sale monografice, Patrick Sériot, Françoise Thom, Tatiana Slama-Cazacu, Cristiana-Nicola Teodorescu, Monica Chiva Mitrea, Victor Iancu, Radu Paraschivescu, Ilie Rad şi lista ar putea continua" [3].

Cercetătoarea Slama-Cazacu consideră că „limba de lemn este o particularitate lingvistică existentă în orice dogmă, în orice societate sau putere care simte nevoia de a se impune, este un instrument „teribil" de manipulare, de disimulare, de persuasiune, un real pericol în calea comunicării şi a comportamentelor libere în orice regim, care se poate reflecta în orice limbă şi în orice moment istoric şi care constituie un puternic mijloc de mascare a realităţilor, de manipulare printr-o comunicare derutantă de la scopurile ei într-o societate normală" [5].

De asemenea, „limbajul de lemn" este un termen lingvistic și social-politic folosit pentru a descrie un discurs media sau public fără conținut coerent și semnificativ – plin de clișee, formule ideologice sau fraze stereotipe care „spun multe fără să însemne nimic". În esență, astfel de formulări ascund sensul real al mesajului sau îl diluează în expresii rigide, adesea menite să manipuleze percepția publicului sau să evite claritatea. Din perspectiva lingvistică, acest tip de limbaj poate fi analizat ca o manifestare a rigidizării expresiilor, a calculilor sau a formulărilor standardizate, care limitează dinamica și evoluția limbii în spațiul public.

Utilizarea limbajului de lemn se manifestă atât în discursul public al autorităților, cât și în discursul mediatic, constituind un fenomen ce afectează claritatea și autenticitatea comunicării. Ambele forme de discurs constituie forme fundamentale de manifestare a comunicării publice.

Mass-media din Republica Moldova operează într-un mediu politic polarizat, în care influența externă (mai ales din partea media și agenților pro-ruși) și dezbaterile interne legate de parcursul european versus apropierea de Est au accentuat conflictele discursului public. Autoritățile au introdus măsuri pe fondul războiului din Ucraina și al „războiului informațional", suspendând licențe și blocând canale media acuzate de dezinformare. Astfel de intervenții, deși justificate ca securitate, au generat autocenzură în rândul unor jurnaliști și instituții media, pentru a evita sancțiuni sau pierderea accesului la piață.

În ultimii ani, media a fost afectată și de apariția campaniilor sofisticate de dezinformare, inclusiv amplificate de AI, care folosesc tactici narative repetitive – element tipic limbajului de lemn când discursul este construit mai mult pentru a induce frică sau confuzie decât pentru a informa critic.

Printre manifestările limbajului de lemn în media specificăm politicile de comunicare oficială ale organismelor guvernamentale și ale politicienilor care tind să folosească formulări vagi sau standardizate (de exemplu: „asigurăm o comunicare eficientă", „ne opunem dezinformării", „susținem securitatea națională"), fără detalii concrete – ceea ce e tipic limbajului de lemn, deoarece transmite impresia de acțiune fără precizări. Aceasta se observă mai ales în discursurile oficiale legate de securitatea informațională și măsurile media; narativul media polarizat al talk-show-urilor politice, editorialelor dominante și materialelor care repetă mesaje partizane fără analiză aprofundată. Unele instituții media cu afiliere politică repetă aceleași sintagme-clișeu asupra identității naționale, influenței externe sau „amenințărilor la adresa democrației", fără nuanțe critice, ceea ce creează un discurs rigid și predictibil – iar aceasta este o formă de limbaj de lemn; platformele digitale și social media, prin companii pe rețelele sociale influențează opinia publică, adesea recurg la repetare intensivă a unor mesaje simple — „susținem/critică X", „Moldova trebuie să…", „Europa amenință…" ceea ce simplifică excesiv realitatea și urmărește impactul emoțional mai degrabă decât informarea critică.

Din perspectivă lingvistică, analiza limbajului de lemn, precum și a excelării sau degradării calității comunicării publice, manifestată sub forma discursului mediatic sau public, este determinată de nivelul de profesionalism al comunicatorului, dar și de intenția acestuia.

„Printre particularităţile morfologice şi sintactice ale limbii de lemn, Françoise Thom precizează următoarele: reducerea subordonatelor circumstanţiale în favoarea unei substantivizări exagerate, absenţa deicticelor, folosirea modului imperativ, apariţia, în locul verbului simplu, a unui grup verbo-nominal, prezenţa adjectivelor şi adverbelor la gradul comparativ, folosirea construcţiilor pasive şi impersonale. Ca particularităţi ale lexicului, autoarea franceză subliniază organizarea polară, maniheistică a termenilor lexicali, „metafora organismului", iar în ceea ce priveşte stilul, Françoise Thom raportează particularităţile stilistice ale limbii de lemn la „perceptele artei retorice clasice, graţie cărora autorul obţinea adeziunea auditoriului său" [3, p. 124].

Pentru exercițiu practic, am realizat analiză lingvistică a unui set de ştiri de pe portalurile de stiri din țară. Astfel, din perspectivă lexicală, atestăm utilizarea lexicului evaluativ şi emotiv. Multe titluri folosesc lexemele cu încărcătură afectivă pentru a atrage atenția: *„Alertă maximă”*, *„amenință”*, *„represalii”*, *„ținte legitime”* - lexic de securitate şi conflict, cu rol alarmist; *„focuri de arme”*, *„cadavre îngrămădite”*, *„executați”*, lexic dur, dramatic, specific narațiunii de criză. În contrast, este valorificat lexical pozitiv, metaforic: *„Savurăm cât este zăpadă”*, *„se bucură de zăpadă”*, *„farul de lumină”*.

Jurnaliştii recurg la formule standardizate sau clişee, care conferă autoritate discursului, dar reduc originalitatea stilistică: *„potrivit surselor”*, *„a declarat pentru”*, *„în urma unui accident”*, *„au avertizat că”*.

Din punct de vedere sintactic, unele ştiri sunt scrise cu fraze lungi, cu subordonate succesive ce condensează informația şi le conferă un stil instituțional, oficial: „Guvernul Regatului Unit poartă discuții cu aliați europeni privind posibila desfăşurare…”.

Pentru impact rapid, autorii recurg la titluri concise sau eliptice, care omit verbele sau circumstanțele: *„Temperaturi de până la 15 grade”*, *„Primele declarații ale lui D.T.”*.

Deşi aparent neutre, multe ştiri sugerează poziționări politice (*„regimul islamist”*, *„teritoriile ocupate”*) şi folosesc citate selective pentru a orienta interpretarea.

Integrarea unor marcaje precum „Update”, „Live text” sau „Actualizare” în conținutul jurnalistic reprezintă o strategie specifică marketingului publicistic, menită să inducă senzația de urgență şi de actualizare permanentă. Aceste mecanisme contribuie la creşterea ataşamentului emoțional al publicului şi la fidelizarea acestuia față de sursa media.

Conform analizei noastre, cele mai frecvent utilizate sunt discursul geopolitic şi discursul social-cotidian.

Discursul geopolitic se caracterizează prin utilizarea unor termeni militari (de tipul contingent, intervenție, represalii), prin nominalizarea explicită a actorilor statali (Ucraina, Rusia, SUA, Iran, NATO) şi printr-o semantică predominant conflictuală şi polarizată, construită pe opoziții clare de tip „noi/ei”.

Discursul social-cotidian include ştiri referitoare la vreme, infrastructură rutieră sau accidente şi este marcat de un stil impersonal şi procedural, cu accent pe date factuale, precum ore, temperaturi sau valori numerice (−15 °C, 09:55, 12,3 milioane lei).

Pe o bandă apar ştiri în limbile română, rusă, română cu inserții ruse (*Сообщение… появились сначала…*), fapt ce reflectă realitatea plurilingvistică a spațiului mediatic din Republica Moldova şi segregarea parțială a publicului țintă.

Multilingvismul se caracterizează prin interferențe stilistice şi calcuri lingvistice „a reacționat la informațiile din presa franceză”, „a transmis un mesaj amplu”.

Integrarea europeană a adus în lexicul comunicării publice numeroase împrumuturi din engleză şi franceză: *best practices*, *public outreach*, *monitorizare participativă*. Acestea sunt utilizate frecvent în comunicarea instituțiilor publice, a ONG-urilor şi a proiectelor finanțate internațional, contribuind la modernizarea limbajului, dar şi la provocări legate de adaptarea şi normarea terminologică.

În ştirile culturale, sociale şi în editoriale întâlnim metafore şi figuri de stil: *„Iarna se simte ca acasă”*, *„farul de lumină al culturii”, „țara intră într-un moment decisiv”*.

Sintactic, se observă o preferință pentru structuri mai simple şi mai directe, utilizând frecvent conjuncții copulative (*şi*, *nici*), adversative (*dar*, *însă*), disjunctive (*sau*, *ori*) şi conclusive (*deci*, *aşadar*). Aceste structuri contribuie la claritatea şi coerența mesajului public, facilitând receptarea acestuia de către publicul larg.

Analiza de sus a vizat particularitățile lexicale, sintactive, stilistice ale discursului mediatic ca unitate lingvistică normativă. În această ordine de idei, cercetătoarea Macoveanu (Peica) menționează:„ Deşi există şi opinii conform cărora nu particularitățile morfologice, sintactice şi stilistice caracterizează limba de lemn în esența sa, componenta cea mai importantă fiind considerată a fi componenta lexicală, inclusiv clişeul şi subtextul semantic, rolul acestora fiind acela de a marca o realitate nefavorabilă, considerăm că nu se poate pune problema în acest mod mai ales în ceea ce priveşte stabilirea esenței unui fapt de limbă. Componenta lexicală împreună cu componentele morfologice, sintactice şi stilistice formează, din punctul nostru de vedere, un tot inseparabil. Efectele urmărite prin utilizarea clişeelor lingvistice de cele mai multe ori nu pot fi atinse decât prin intermediul unei „conlucrări" a componentelor amintite" [ibidem. p. 124].

Concluzii

Evoluția lexicală a comunicării publice se dovedeşte a fi un proces dinamic, strâns legat de transformările politice, societale, tehnologice. Tranziția de la discursul oficial tradițional la comunicarea digitală interactivă a condus la intensificarea circulației clişeelor discursive şi la adaptarea limbajului de lemn la noile medii de comunicare, unde acesta coexistă cu forme aparent informale sau expresive. Lexicul comunicării publice nu este doar un instrument de transmitere a informației, ci şi un indicator al culturii comunicaționale, al identității lingvistice şi al raporturilor de putere din spațiul public. Prezența persistentă a limbajului de lemn în discursul mediatic subliniază necesitatea unei abordări critice a mesajului jurnalistic şi evidențiază rolul limbajului în modelarea percepțiilor sociale şi politice.

În discursul geopolitic, limbajul de lemn funcționează ca un mecanism de neutralizare a responsabilității şi de legitimare a acțiunilor actorilor implicați, prin utilizarea unor expresii generalizatoare şi vag evaluative. În discursul social-cotidian, acesta se regăseşte sub forma unor şabloane lingvistice repetitive, menite să transmită rapid informația, dar care contribuie la uniformizarea şi depersonalizarea mesajului jurnalistic.

Referințe bibliografice:

1. Betea, L. *Comunicare şi discurs în „limba de lemn" a regimului comunist*, Disponibil: *https://www.fssp.uaic.ro/argumentum/numarul%203/Argumentum_nr._3_2004-2005_Cap. III.pdf* (accesat: 2025- 11-28)
2. Botnaru, V. *În dezbatere: „Limbă românească uzuală, curată, în Basarabia nu există...",* Disponibil: *https://moldova.europalibera.org/a/25092045.html* (accesat: 2025-11-25)
3. Macaveiu (Peica), C.-E. *Clişeele verbale şi utilizarea acestora în discursul cotidian – câteva consideraţii semantice, sintactice şi pragmatice,* Meridian Critic nr.1 (Volume 26), 2016. Disponibil: https://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A26575/pdf (accesat: 2025-12-02)
4. Rachieru, A. D. *Limba vs „limbajul de lemn"*. Disponibil: *https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=1685* (accesat: 2025-12-02).
5. Slama-Cazacu, T. *Stratageme comunicaţionale şi manipularea.* Iaşi: Polirom, 2000. 200 p. ISBN 973-683-489-1.

6. https://agora.md/
7. https://point.md/ro/
8. https://stiri.md/
9. https://unimedia.info/